

Norsk misjonsforskning gjennom 50 år

JAN-MARTIN BERENTSEN OG ARNE B. SAMUELSEN

Innledning

Norsk misjon er ikke ukjent med jubiléer. For norsk misjonsforskning derimot er det en ny genre. Årets 50-årsmerking for Egede Instituttets¹ opprettelse er en betydelig begivenhet i norsk kirke- og misjonsliv. Selv om misjonsforskning saktens hadde foregått i vårt land før instituttet så dagens lys, er det neppe for mye sagt at opprettelsen og etableringen av *Norsk tidsskrift for misjon* (NOTM)² cf. innledet en ny æra. Allerede året etter utkom instituttets første bidrag i serien «Avhandlinger utgitt av Egede-Instituttet» (AEI)³. Det var, programmatisk nok kan det synes, Erling Danbolts doktoravhandling *Misjons-tankens gjennombrudd i Norge*. Instituttleder og redaktør av tidsskriftet, Olav G. Myklebust, betegnet dagen for Danbolts disputas som «en merkedag i norsk teologisk forskning», simpelthen fordi Danbolt var den første i vårt land som tok doktorgraden på en avhandling om «et misjonsemne».⁴

Siden har det grodd i norsk misjonsforskning, grodd frodig. Det skal vi i denne artikkelen gi et glimt av. Plassen tilsier at vårt bidrag blir en revy, ikke noen analyse. Selv utfra en slik begrensning må vi nøye oss med de store linjer og større arbeider. Det vell av verdifulle artikler og mindre bidrag som fins, får vi med all respekt la ligge.

Men hva er misjonsforskning? I denne sammenhengen lar vi det enkelt betegne forskning i misjonens historie og i dens teologiske og aktuelle problematikk. Det innebærer at vi ikke vil omtale forskning på økumenikkens område, selv om de to fagområdene er nær forbundet.⁵ All den forskning med misjonsvitenskapelig relevans som

har skjedd innenfor andre fagområder, må vi også la ligge – dog med noen viktige unntak. Dels vil vi omtale enkelte misjonsvitenskapelig viktige arbeider av fagfolk innen andre av teologiens disipliner, dels vil vi presentere misjonærers forskning på felter nær beslektet med misjonsvitenskapen.⁶

Misjonsforskning vokser ikke fram uten miljø. Misjonens praktiske virkelighet er én ting. Skal forskningen bli mer enn tilfeldige enkeltarbeider, trengs i tillegg faglige og vitenskapelige miljøer som gir denne typen forskning muligheter. Vårt første kapittel skal dreie seg om denne siden av saken. Deretter skal vi se nærmere på enkeltbidrag, for så å avrunde med et konkluderende utblikk til vår egen tid.

1. Misjonsvitenskapelig miljø i vekst

1.1

Selv om opprettelsen av *Egede Instituttet* i 1946 strengt tatt ikke var det første institusjonelle vitnesbyrdet om en kommende grotid for misjonsforskningen i Norge, er det likevel naturlig å begynne her. De mørke krigsårene ga visjoner og idéer til så mangt, så også til et institutt for misjonsforskning og misjonskunnskap. Daværende adjunktstipendiat ved Menighetsfakultetet, O.G. Myklebust, beredte grunnen. Et arbeidsutvalg ble nedsatt i 1944, og en innsamling ble satt i gang – «det var gunstige tider for det».⁷ Allerede ved første årsskiftet i fredstid startet instituttet sitt arbeid under ledelse av initiativtakeren, O.G. Myklebust, en funksjon han kreativt og dynamisk fylte helt fram til utgangen av 1974. Det er verd å notere at dette nye initiativet i norsk kirkeliv helt fra starten av ble lansert med økumenisk profil, bl.a. med frikirkelig representant i styret. Misjonsforskningen skulle drives fram som et felleskristent anliggende.

I og med opprettelsen av tidsskriftet hadde norsk misjonsforskning fått sitt eget talerør. Et forum var etablert som ganske snart skulle bli et krystalliseringspunkt for interesse og aktivitet på dette området. Gjennom 50 år har dette organet både gitt kommende forskere en første anledning til å prøve seg på feltet, og sakkyndige personer for øvrig anledning til å dokumentere innsikt i misjonens historie og nåtid.

Men tidsskriftets format var ikke tilstrekkelig til å formidle alt som ble skapt. Serien «Avhandlinger utgitt av Egede-Instituttet» så dagens lys allerede i 1947. Her ble det ene store arbeidet lansert etter det andre, bl.a. flere norske doktoravhandlinger.⁸ I tillegg har instituttet gjennom tiden presentert flere mindre skriftserier. På '40-tallet kom «Evangeliet i verden i dag», på '50-tallet fulgte et par engelske bidrag

under benevnelsen «Occasional Papers», mens tidsskriftet presenterte bidrag dels i «Særtrykk-serien NOTM» (1940/50-tallet) og dels i serien «Norsk Tidsskrift for Misjon. Supplementa» (1960/70-tallet).

Egede Instituttet tok imidlertid ikke bare mål av seg til å fremme misjonsforskningen på norsk mark. Så tidlig som i 1951, i første nummer av serien «Occasional Papers», slo dets leder til lyd for «An International Institute of Scientific Missionary Research», slik tittelen på skriftet lød. Dels ga skriftet en oversikt over fremveksten av tiltak for misjonsforskning internasjonalt, dels presenterte det «et motivert forslag om opprettelse av et internasjonalt forskningsinstitutt for misjons-spørsmål».⁹

Det skulle gå omlag 20 år før planen lot seg realisere. I august 1970 sto Egede Instituttet som vertskap for en europeisk kongress for missiologi, med deltagelse av en rekke fremtredende misjonsforskere. Bakket opp av et enstemmig styre spurte Myklebust – i form av et foredrag mot møtets avslutning – om ikke «tiden var moden for å skape et internasjonalt selskap for misjonsstudier». Det vant gjengklang. Kongressen vedtok å opprette *International Association for Mission Studies (IAMS)*. En komité med den tyske professor Hans-Werner Gensichen som formann og Egede Instituttets leder som sekretær, fikk i oppdrag å utarbeide grunnregler for «selskapet». IAMS, som i dag er en aktiv og verdensomspennende forskningsorganisasjon, ble formelt etablert i Nederland i 1972.¹⁰

Også et annet initiativ fra instituttets side – denne gangen på nordisk mark – førte fram på denne tiden. I november 1971 ble det invitert til en konsultasjon i Oslo om nordisk misjonsforskning. Forsamlingen var representativ for alle de nordiske land så nær som Island, og besluttet å opprette et «Nordisk Institutt for Misjonsforskning» med professor Bengt Sundkler som formann og – igjen – med Egede Instituttets leder som sekretær.¹¹ Instituttet har siden endret navn til *Nordisk Institutt for Misjonsforskning og Ekumenisk forskning (NIME)*, og er i dag et vitalt samarbeidsorgan mellom misjonsvitenskapelige miljøer i Norden, slik IAMS er det globalt.

Hva angår det store incitament Egede Instituttet med sin første leder gjennom 30 år var for norsk misjonsforskning for øvrig, i form av bibliotekvirksomhet, utlysning av prisoppgaver, stipender m.m., får vi her bare henvise til de jevnlig rapporterte som er publisert i NOTM. O.G. Myklebusts uovertrufne innsats ble i 1975 honorert med festskriftet *Misjonskall og forskerglede*.¹² Samme år ble han tildelt St. Olavsordenens kommandørkors «for banebrytende arbeide på det misjonsvitenskapelige område» – en heder både til mannen og til misjonsforskningen.

1.2

Men Egede Instituttet var altså ikke det første institusjonelle vitnesbyrdet om en kommende grotd for norsk misjonsforskning. Da instituttet ble opprettet, hadde O.G. Myklebust allerede vært ansatt ved *Det teologiske Menighetsfakultet* i syv år. Fakultetets opprettelse av en stilling som «adjunktstipendiat i kirkehistorie med særlig plikt til å foredra misjonskunnskap», var banebrytende for norsk teologisk undervisning og forskning.¹³ Det som hittil hadde vært et anliggende bare ved misjonsskolene, hadde dermed vunnet innpass i fakultets-sammenheng – også som forskningsfelt. Betegnende nok ble stillingen lagt til disiplinen kirkehistorie, nærmere definert ved begrepet «misjonskunnskap».¹⁴

Stillingsen status ved fakultetet steg raskt, i takt med innehaverens stadig økende kompetanse. Allerede før krigens slutt ble den omgjort til lektorat, i 1946 til dosentur. Med tiden fylte Myklebust også en slik stilling i den grad at han i 1962 fikk et personlig, ekstraordinært professorat i «misjonsvitenskap». Dermed var misjonsforskningen bragt til topps i det akademiske hierarkiet.

MF tok noen vesentlige skritt videre på 1970-tallet. Ved professor Myklebusts avgang og ansettelsen av hans etterfølger, professor Åge Holter, ble stillingen i 1974 omgjort til et ordinært professorat. Dessuten ble stillingsbenevnelsen programmatisk utvidet fra «misjonsvitenskap» til «misjonsvitenskap og religionsvitenskap». Det var en endring Myklebust fant både å være i tråd med det arbeidet han selv hadde drevet, og saklig sett «helt naturlig».¹⁵ Det falt også i tråd med etterfølgerens egen kompetanse som islamforsker og mangeårig professor i religionsvitenskap ved Universitetet i Trondheim. Fagkombinasjonen misjonsvitenskap–religionsvitenskap ble videreført i sin tur av Å. Holters etterfølger i 1977, professor Ludvig Munthe. Endelig ble den utvidede fagbenevnelsen fulgt opp med utvidet bemanning. Fra midten av '70-tallet har faget hatt to stillinger: Arild Romarheim har spesielt arbeidet på det religionsvitenskapelige forskningsfeltet, Tormod Engelsviken på det misjonsvitenskapelige.

1.3

Innen en var kommet dit hen i fagutviklingen på MF, hadde det skjedd interessante ting ved *Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo*. I 1968 ble det ved fakultetet opprettet et eget professorat i «misjonsvitenskap og økumenikk». Egede Institutt-lederen og professoren ved MF ga i den forbindelse «megen honnør» både til Det teologiske fakultets fakultetsråd, Det akademiske kollegium og Kirke- og undervisningsdepartementet for det initiativet som her var tatt.¹⁶ Med dette

var misjonsforskningen etablert også i den norske universitetsstrukturen.

Teologisk fakultet valgte også å etablere misjonsvitenskapen i kombinasjon med et annet fagfelt – ikke religionsvitenskap som senere ved MF, men økumenikk. Også for en slik kombinasjon var det presedens i Europa, bl.a. i Aarhus, og også for dette valget var det saklig gode grunner. I og med den ulike fagkombinasjonen ved de to fakultetene ble det lagt til rette for at misjonsforskningens profil ved de to lærestedene kunne utfylle hverandre på en fruktbar måte. Samtidig er det ikke urimelig å anta at fagkombinasjonene ble valgt under et visst hensyn til mulige kandidater til stillingene.

Den første innehaveren av professoratet ved Teologisk fakultet, Nils E. Bloch-Hoell, var med sin avhandling om pinsebevegelsen og sin tradisjonelle misjonsvitenskapelige produksjon vel kvalifisert for den vinklingen stillingen her hadde fått. Hans bidrag i løpet av professorkarrieren fram til 1985 var også tydelig relatert til begge områder i stillingsbeskrivelsen, misjonsvitenskap og økumenikk.

For øvrig ga Bloch-Hoell ved sin tiltredelse uttrykk for synspunkter som lød spesielt interessante med tanke på den norske forkjærligheten for misjonsforskningens historiske aspekt. Som særlig viktig i vår tid fremhevet han nemlig misjonsteologien: «Den kan vel best defineres som en systematisk bearbeidelse av misjonens teologiske problemer. Og av dem er det mange ... det er et faktum at misjonens målsetting og motivering må gjennomtenkes påny. Ganske enkelt fordi misjonssituasjonen er en helt annen enn den var i forrige århundre.»¹⁷

Dermed uttrykte Bloch-Hoell både et program for sin egen del, og et program som skulle komme til å følges opp innen norsk misjonsforskning for øvrig i årene som fulgte. En av de fremste eksponenter i så henseende har vært arvtakeren nettopp etter Bloch-Hoell ved Teologisk fakultet, professor Notto R. Thelle. Med sin erfaringsbakgrunn og misjonsvitenskapelige interesse har han bidradd sterkt til å sette de religionsteologiske spørsmålsstillingene i fokus på en saksvarende måte i forhold til «misjonens teologiske problemer» i dag.

1.4

Med utviklingen ved Menighetsfakultetet og Teologisk fakultet har vi omtalt misjonsforskningens inntreden og ekspansjon i det tradisjonelle akademiske miljøet. Men grotiden innebar mer. Ikke minst er utbyggingen av *Misjonshøgskolen* som vitenskapelig høgskole på linje med de ovennevnte institusjoner, av interesse. Den gamle Misjonsskolen i Stavanger hadde for øvrig gitt adskillige bidrag til norsk misjonsforskning i tiden forut for vårt 50-års perspektiv.

Naturlig nok ble misjonsvitenskapen vist betydelig interesse ved utviklingen av høgsolen. Fagets historiske aspekt ble integrert med kirkehistorien til disiplinen kirke- og misjonshistorie. Misjonsteologien ble definert som egen disiplin i tråd med Bloch-Hoells antydninger, og misjonsmetodikken fikk en sentral plass innen den praktiske teologi. I tillegg ble religionsvitenskap etablert som eget fagområde, og tilgrensende felt som sosialantropologi og kommunikasjon ble utmyntet i faget kulturkunnskap.

Viktigheten av forskning på alle disse feltene ble markert helt fra starten av oppgraderingsprosessen. Fra høsten 1974 ble Jan-Martin Berentsen ansatt som stipendiat i misjonsteologi, og i 1980 kom Torstein Jørgensen og Nils O. Breivik i tilsvarende forskningsstillinger i henholdsvis kirke- og misjonshistorie og religionsvitenskap. Alle tre leverte i tur og orden sine doktorarbeider og gikk inn i professorater ved høgsolen.

Samtidig arbeidet dogmehistoriker og lutherforsker, professor Ingemar Öberg, gjennom en årrekke med utpreget misjonsrelatert forskning. Faget misjonsteologi ble etterhvert supplert med Thor Strandenæs, som hadde levert et doktorarbeid i skjæringspunktet mellom nytestamentlig teologi og misjon, og i religionsvitenskapelig sammenheng er forskning av misjonsteologisk interesse utført både av Breiviks etterfølger, professor António Barbosa da Silva, og amanuensis Jan Opsal.

Stillingen i kulturkunnskap ble tidlig på '80-tallet besatt med Øyvind Dahl, som senere disputerte på en avhandling om kultur og kommunikasjon på Madagaskar. I de senere årene er forskning av denne art knyttet særlig opp til Senter for Interkulturell Kommunikasjon (SIK), som i 1991 ble etablert ved høgsolen.

Bredden i misjonsforskningen ved Misjonshøgsolen illustreres for øvrig godt ved at tidligere rektor for praktisk teologisk seminar, Johannes Borgenvik, en treårsperiode var på stipend fra NAVF med et prosjekt omkring kirketukt på Madagaskar. Den praktisk-teologisk relaterte misjonsforskningen følges opp i pågående prosjekter både ved Borgenviks etterfølger, rektor Øyvind Eide, og amanuensis Gustav Steensland.

At Misjonshøgsolen med denne satsingen har vokst fram som et tyngdepunkt i norsk og nordisk misjonsforskning de siste 20 år, kommer til uttrykk ved at høgsolens bibliotek fungerer som databasevert for NIMEs fellesnordiske misjonsbibliografi *Missio Nordica*. I dette arbeidet har førstebibliotekar Arne B. Samuelsen like fra starten spilt en sentral rolle som datakoordinator. Fra 1989 registreres alt av nordisk misjonslitteratur og misjonsforskning i denne databasen, som

foruten å publiseres som årlig trykt bibliografi også er online tilgjengelig via Statsbiblioteket ved Aarhus Universitet.¹⁸

1.5

Selv om miljøet ved *Fjellhaug skoler* har gjort seg mer bemerket i utdannings- enn i forskningssammenheng, har også utviklingen der gitt viktige bidrag til misjonsforskningen i etterkrigstida. Interessen har ikke minst gått i historisk lei. Olav Uglem markerte seg som en dyktig kjenner av norsk misjonshistorie, uten at det avstedkom noen akademisk avhandling. Det har imidlertid skjedd for andre av misjonsskolens forskere. Først ute var Olav Sæverås, som fikk sin doktorgrad i Uppsala. Deretter fulgte Norvald Yri og Dagfinn Solheim, som begge gjorde sine arbeider ved Fuller Theological Seminary i USA. På 1980-tallet leverte også Ola Tulluan arbeider på indonesisk i grenseområdet nytestamentlig teologi-misjon for en doktorgrad i amerikansk sammenheng, mens Arne Tolo for tiden er stipendiat ved Norges forskningsråd. For øvrig presenteres personalets mindre arbeider på missiologiens område regelmessig i institusjonens faghefte *Innsyn*.

Av spesiell interesse er Norsk misjonsråds vedtak fra 1986 om opprettelsen av China Instituttet som en egen avdeling ved Fjellhaug skoler. Siden den tid har dette instituttet, under ledelse av et eget styre, drevet Kina-relatert forskning og formidlet informasjon gjennom ulike publikasjoner.

Avslutningsvis på vår institusjonelle gjennomgang av de siste 50 års norske misjonsforskning skal det kort bemerkes at forskning i norsk misjon også har skjedd i andre sammenhenger. Vi må nøye oss med å nevne det betydeligste eksemplet. Gjennom en årrekke foresto Universitetet i Trondheim, med sitt spesielle ansvar for afrikansk historie under ledelse av professor Jarle Simensen, en serie studier i norsk misjonshistorie i denne verdensdelen. Det avstedkom et betydelig antall hovedoppgaver, og – ikke minst – et tobinds verk under fellestittelen *Norwegian Missions in African History* med en rekke bidragsytere.¹⁹

2. Bidrag fra de 50 år

Å presentere den institusjonelle utviklingen i det misjonsvitenskapelige miljøet i etterkrigstiden er relativt enkelt. Adskillig vanskeligere er det å gi en representativ revy over enkeltbidrag i misjonsforskningen.

2.1

Tallet på *doktorarbeider* fordeler seg temmelig likt på avhandlinger presentert i norsk sammenheng, og avhandlinger levert ved utenlandske institusjoner.

a) Rekken av misjonsvitenskapelige avhandlinger for *norsk* dr.theol.-grad startet i 1947, som nevnt innledningsvis, med E. Danbolts disputas over *Misjonstankens gjennombrudd i Norge*.²⁰ Det er neppe mer enn en tilfeldighet når en i ettertid kan konstatere at en historisk avhandling nettopp om dette emnet skulle bli gjennombruddet for misjonsforskningen i Norge, men en interessant «tilfeldighet» er det.

Danbolt hadde gjort store deler av sitt arbeid i løpet av tiden som misjonær på Madagaskar. Det samme gjaldt neste misjonsvitenskapelige doktorand ved Universitetet i Oslo, Fridtjof Birkeli i 1952. I sin *Politikk og misjon* hentet imidlertid han sitt stoff fra gassisk kirkehistorie, ikke norsk.²¹ Det var brennbare og prinsipielle problemstillinger av politisk og interkonfesjonell art i norsk madagaskarmisjons tidligste fase som opptok Birkeli. Interesse for forholdet mellom misjon og politikk i en tidlig kristningsprosess var for øvrig et anliggende Birkeli senere skulle overføre til norsk mark, med betydelige resultater.²²

'50-tallet oppviste bare en disputas til, men det var til gjengjeld O.G. Myklebusts forsvar av sitt store tobindsverk: *The study of missions in theological education*.²³ Myklebusts grundige dokumentasjon av verdensevangeliseringens plass og mangel på plass i vestlig, protestantisk teologisk utdanning vakte stor interesse internasjonalt, og ble et vesentlig bidrag til den endring som skjedde på dette punktet i årene som fulgte – også i norsk sammenheng.

Mens de to første doktorandene var NMS-misjonærer, var de to som nå fulgte, medarbeidere i Santalmisjonen. I 1966 leverte Olav Hodne arbeidet *L.O. Skrefsrud: missionary and social reformer among the Santals of Santal Parganas*.²⁴ Her fikk en av norsk misjonshistories fremste skikkelser sin innsats vitenskapelig belyst. Noen få år senere, da Johan Nyhagen forsvarte sin tobinds avhandling *Santalmisjonens historie*, ble den organisasjonen som fulgte i Skrefsruds kjølvann, gjenstand for samme oppmerksomhet.²⁵

De neste avhandlingene beveget seg ennå lengre øst i Asia. Tidlig på '80-tallet disputerte J.-M. Berentsen (1982) og N.R. Thelle (1983) over temata fra den kristne misjons kontekst og historie i Japan. Berentsens studie *Grave and gospel* var et misjonsteologisk arbeid omkring kristendommens møte med den japanske fedrekulten, mens Thelles avhandling *From conflict to dialogue* tok for seg utviklingen i

forholdet buddhisme–kristendom i siste halvdel av forrige århundre. Med disse avhandlingene brøt misjonsforskningen ny mark innen forskningen generelt her til lands: For første gang var norske doktorgrader oppnådd på basis av japansk-språklig materiale.²⁶ Publiseringsen av disse avhandlingene skjedde på internasjonale, vitenskape-
lige forlag.²⁷

Med dette vendte interessen tilbake til Afrika/Madagaskar. Store arbeider om pioneren Hans P.S. Schreuder var på denne tiden lagt fram, som vi skal se nedenfor. Norsk misjons første fremstøt på dette kontinentet i forrige århundre var imidlertid ennå ikke behandlet i noe doktorarbeid. Det endret seg med T. Jørgensens avhandling *Contact and conflict*, hvor de første 20 års interaksjon mellom norske misjonærer og Zulu-folket i Sør-Afrika ble gjort til gjenstand for analyse.²⁸

Den foreløpig siste norske doktoravhandlingen kom med Kjell Nordstokkes behandling av den toneangivende og kontroversielle latin-amerikanske frigjøringssteologen Leonardo Boffs teologi.²⁹ Nordstokkes *Ekklesiogenese*, som i første rekke er et systematisk-teologisk arbeid, er interessant i vår sammenheng fordi vi her for første gang har en norsk avhandling hvor såkalt «tredje-verden-teologi» er tema. Hvorvidt dette skal rubriseres som misjonsforskning, kan diskuteres. Vi gjør det her fordi orientering om denne type teologi i de fleste sammenhenger har fremstått som en del av misjonsvitenskapen.

Før vi begir oss utenlands, bør vi imidlertid nevne tre arbeider – sogar på tre ulike fagfelt – som i streng forstand ikke er misjonsforskning, men tilhører tilgrensende områder. Arbeidene ble levert av misjonærer, for en stor del på basis av materiale samlet og bearbejdet i tjenesten, og kvalifiserte for alles vedkommende til graden dr.philos. Først ute var Otto Chr. Dahl med sin lingvistiske studie *Malgache et Maanjan* i 1951. Deretter fulgte Jørgen Ruuds religionsvitenskapelige arbeid *Taboo* i 1960 og Ø. Dahls avhandling *Malagasy meanings* innen fagfeltet kommunikasjon i 1993. Det er bemerkelsesverdige at alle tre arbeidene har sider ved madagassisk virkelighet som tema.³⁰

b) Over det samme tidsrom vi her har beveget oss, fremla et tilsvarende antall nordmenn misjonsvitenskapelige avhandlinger for forskjellige doktorgrader ved *utenlandske* institusjoner, spesielt i USA. Ikke overraskende gjaldt det i første omgang representanter for det frikirkelige miljøet. Først ute var Sigurd Aske, som etter en lang arbeidsperiode i Kina før og under krigen, i 1951 fikk sin Ph.D. ved Hartford Seminary Foundation. Askes arbeid var en fremstilling av Frikirkens misjonshistorie i Kina.

På '60-tallet fulgte to interessante arbeider fra metodistenes felt i daværende Rhodesia. Per S. Hassing, som senere i bortimot 20 år var professor i misjonsvitenskap ved Boston University's School of Theology, doktorerte i 1960 ved The American University, Washington D.C., på avhandlingen *The Christian missions and the British expansion in Southern Rhodesia, 1888–1923*. På det tidspunktet var også Juel M.A. Nordby i gang med sitt arbeid, knyttet nettopp til ovennevnte seminar i Boston. Nordby ble Doctor of Theology i 1967 på avhandlingen *The role of the Methodist class meeting in the growth of an African city church : a historico-sociological study*. Senere har norske metodister fortsatt med å utmerke seg ved sin interesse for misjonsvitenskapelig forskning. Ved Emory University, Atlanta Ga., forsvarte Roald E. Kristiansen i 1987 Ph.D.-avhandlingen *Creation and emptiness : transforming the doctrine of creation in dialogue with the Kyoto School of Philosophy*, mens Roar G. Fotland i 1990 leverte arbeidet *The ancestors are alive, does the church know?* for graden Doctor of Ministry ved Wesley Theological Seminary, Washington D.C. Tema i Fotlands studie er kirkens forhold til forfedre og forfedre-riter i Liberia.

Går vi videre på det amerikanske kontinentet, må vi til Vestkysten for å finne fortsettelsen. Etter at School of World Mission ble etablert ved Fuller Theological Seminary i Pasadena på '60-tallet, har mange nordmenn hatt studieopphold der. Ikke minst har Norsk Luthersk Misjonssamband benyttet stedet, og i '70-årene fikk tre av organisasjonens medarbeidere sine doktorgrader der. N. Yris undersøkelse av autoritetsspørsmålet i den økumeniske bevegelse – *Quest for authority* – har misjonsteologisk relevans ettersom den ikke minst dreier seg om autoritetsspørsmålet i misjonsforståelsen.³¹ Året etter fulgte Gunnar Kjærlands misjonsvitenskapelig og sosialantropologisk interessante arbeid *Culture change among the nomadic Borana of South Ethiopia*, mens D. Solheim i 1978 ble Doctor of Missiology på en avhandling beslektet med Danbolts fra 1947: *An investigation into the determinative factors behind the missionary movement within the Norwegian Lutheran Church*. Midt på '80-tallet kom så Knud Jørgensens *The role and function of the media in the mission of the Church (with particular reference to Africa)* og Marit Landrøs *Changing worldview of Nguni Africans and its implementation for Norwegian Pentecostal missionaries* som de foreløpig siste norske missiologiske avhandlinger ved Fuller. Sistnevnte er interessant av to enkle grunner: Marit Landrø er både som kvinne og som pinsevenn foreløpig den eneste i norsk sammenheng med missiologisk doktorgrad.

Tilbake i Europa var L. Munthe den første som presenterte et dok-

torarbeid utenfor landets grenser. Hans forskning omkring den gassiske Bibels tilblivelseshistorie resulterte i 1969 i avhandlingen *La Bible à Madagascar*, lagt fram ved Sorbonne Universitet i Paris.³² Til tross for at mye norsk misjon har funnet sted i det frankofone Afrika, er det foreløpig blitt med denne ene doktoravhandlingen i Frankrike.

I stedet har Uppsala Universitet siden først i '70-årene fremstått som et fruktbart miljø for norske misjonsforskere, ikke minst på grunn av sin Etiopia-kompetanse. Interessant nok inneholder universitetets kjente serie «Studia Missionalia Upsaliensia» (SMU) nå tre avhandlinger av norske forfattere. Først ute var O. Sæverås med sin Etiopia-studie fra 1974: *On church-mission relations in Ethiopia 1944-1969*. Johnny Bakke fulgte et godt tiår senere med sin *Christian ministry*, en undersøkelse av prestetjenestens mønster og funksjon i Mekane Jesus-kirken. Begge disse arbeidene er betydelige bidrag til nordisk Etiopia-forskning og verdifulle studier til den etiopiske kirkes frapperende vekst. Foreløpig siste norske bidrag i «Missonalia-rekken» er Aasulv Landes historiografiske arbeid med japansk kirkehistorie fra 1988: *Meiji Protestantism in history and historiography*.³³ I tillegg til dette er det imidlertid verd å notere at Uppsala Universitet i disse årene så en nytestamentlig disputas over en avhandling som med rette også kan karakteriseres som misjonsvitenskapelig. Det var T. Strandenæs' *Principles of Chinese Bible translation* i 1987, et arbeid som har medført at Strandenæs er blitt en verdifull konsulent i forbindelse med kinesisk arbeid med nye bibeloversettelser.³⁴

2.2

Det kvart-hundre antall vitenskapelige avhandlinger som her har passert revy, representerer en sentral del av norsk misjonsforskning de siste 50 år. Forskning er imidlertid mer enn det som rubriseres under doktoravhandlinger. En rekke *andre større arbeider* er levert i denne 50-årsepoken.

a) Først i rekken av *historiske* bidrag nevner vi Adolf Steens omfattende og detaljrike verk fra 1954 om kristningen av de norske samer og Finnemisjonens historie. Selv om Steens arbeid formelt ikke er noen doktoravhandling, ligger hans forskningsinnsats på dette nivå. Avhandlingen inngår da også i serien «Avhandlinger utgitt av Egede Instituttet».³⁵ I samme serie fire år senere, i forbindelse med 200-årsdagen for Hans Egedes død, foresto O.G. Myklebust utgivelsen av en samling bidrag omkring denne pionerens liv og gjerning.³⁶

Etter dette må vi fram til slutten av '70-tallet for å finne videre større bidrag. En av de tidlige, og på mange måter originale, misjo-

nærene på Madagaskar var Johannes Einrem. Han var en betydelig skjønnlitterær forfatter, som vakte adskillig oppmerksomhet i sin samtid både med sine bøker og sine synspunkter. Hans forfatterskap ble gjort til gjenstand for en inngående og tankevekkende analyse av J. Borgenvik.³⁷ Ellers ble interessen for de norske misjonspionérene til fulle dokumentert på denne tiden ved O.G. Myklebusts to store og velfunderte arbeider om biskop Schreuder. Det første tok for seg Schreuders mye debatterte syn på forholdet kirke–misjon, mens det andre var viet et videre perspektiv og hadde bidrag også fra andre enn Myklebust selv. Disse arbeidene representerer en meget vesentlig bolk av Myklebusts samlede misjonsvitenskapelige innsats.³⁸

Hva norsk misjonshistorie angår, har ikke minst ulike *jubiléer* i denne perioden avstedkommet viktige forskningsbidrag. 50-årsjubiléet for norsk misjonsarbeid i Kamerun ble markert ved en populærvitenskapelig historisk fremstilling ved Erik Larsen.³⁹ Den evangelisk-lutherske kirkes historie i Kamerun er for øvrig emne for et stort arbeid, publisert i Nederland, av misjonær og historiker Kåre Lode.⁴⁰ Ellers ble hele Misjonsselskapets historie i etterkrigstiden omhyggelig behandlet i det rikt illustrerte tobindsverket *I tro og tjeneste*, utgitt ved selskapets 150-årsjubileum i 1992.⁴¹

Den Norske Israelsmisjon – for å følge kronologien i misjonsorganisasjonenes tilblivelse – har sørget for å få denne siden av norsk misjonshistorie beskrevet ved to anledninger i etterkrigstiden, av historikere med nær tilknytning til organisasjonen. Første gang var i forbindelse med 100-årsmarkeringen i 1944. Av gode grunner utkom ikke Christian Ihlens arbeide før i 1947. Andre gang var ved misjonens 150-årsdag i 1994, da Oskar Skarsaune presenterte historien fra starten i 1844 fram til 1930 på ny.⁴²

For Santalmisjonens vedkommende har vi ovenfor nevnt J. Nyhagens tobinds doktoravhandling over organisasjonens historie i forbindelse med 100-årsjubiléet i 1967. Ved 125-årsmarkeringen i 1992 utga organisasjonen interessant nok – som tredje bind i dens historie – O. Hodnes nye arbeid med den samme 100-årsperioden.⁴³

Også Norsk Luthersk Misjonssamband lot sitt 100-årsjubiléum i 1991 markere ved historiske bidrag. Erik Kjebekk gjennomgikk organisasjonens hjemmearbeid i et stort opplagt arbeid, mens Nils Boganes presenterte NLM's historie i Japan – for øvrig på samme vis som O. Uglem allerede i 1984 hadde beskrevet Misjonssambandets arbeid i Kina og Hong Kong etter 1945.⁴⁴

Sist i denne sammenhengen merker vi oss at også Den Evangelisk Lutherske Frikirke ga et verdifullt misjonshistorisk bidrag i tilknytning til sin «ytremisjons» 75-årsjubileum i 1991. Om tittelen *Tilbakeblikk for*

fremtiden var redaktør S. Askes idé, vet vi ikke. Dynamikken i den svarer imidlertid godt til denne sentrale skikkelsen i Frikirkens misjonshistorie.⁴⁵

b) Større arbeider av *annen enn rent misjonshistorisk karakter* finner vi også, om enn i langt mer beskjedent omfang – i det minste hva bøker og helhetsfremstillinger angår. På dette området foreligger det aller meste i form av større og mindre artikler til den aktuelle misjonsteologiske tematikken. Og dog, allerede da Hans Chr. Mamen redigerte andre bind i Egede Instituttets avhandlingsserie, om norske misjonærer som bibeloversettere, var en opptatt av tema like mye som av historie.⁴⁶

Av temata som norsk misjonsforskning for øvrig har vært opptatt av, kan vi spesielt nevne ulike problemstillinger i forbindelse med kirke/misjon i Sør-Afrika, ikke minst ved arbeider av Gunnar Lislerud på '60-tallet. Likedan har personer som Magne Solheim og Ole Chr. M. Kvarme gitt bidrag til den misjonsteologiske problematikken omkring kristendom–jødedom.⁴⁷

Spesielt interessant i denne sammenhengen er det imidlertid at forskere innen andre fagfelt enn misjon i den senere tid har levert verdifulle arbeider med klar relevans for misjonsforskningen. Vi kan i det minste nevne eksempler fra fire forskjellige disipliner. Innen bibelforskningen har gammeltestamentleren Knut Holter arbeidet med tekster hos Deutero-Jesaja som angår idolatriproblematikken, utfra en tydelig interesse for GT's funksjon mht. misjonens bibelske forankring. Nytestamentleren Karl O. Sandnes har skrevet om omvendelse og ekklesiologi i urkirken med spesiell vekt på tverrkulturelle sammenlikninger. Systematiker og lutherforskeren I. Öberg utga i 1991 etter mange års studier et stort arbeid om Luther og verdensmisjonen, som på mange måter utfordrer tradisjonell lutherforståelse og presenterer en annen reformator enn den med manglende sans for misjon. Og endelig, fra disiplinen religionsvitenskap har N.O. Breivik interessert seg for forholdet mellom tradisjonell religion og stedegen teologi i Afrika.⁴⁸

2.3

La oss i en siste seksjon presentere eksempler på misjonsforskning som generelt ikke er bemerket i det misjonsvitenskapelige miljøet i samme grad som det materialet vi hittil har nevnt, og dernest kort omtale relevante lærebøker som er fremkommet i norsk misjonsfornknings kjølvann.

Lokalhistorisk interesse har stadig gitt verdifulle misjonshistoriske bidrag, dels i form av kretsers og foreningers historie, dels i form av

biografier. Allerede første året etter krigen medførte flere lokale hundreårsjubiléer i NMS betydningsfulle historieskrifter. Det gjaldt f.eks. både for Stavanger krets og Bergen krets og for det lokale misjonsarbeidet i Lyngdal.⁴⁹ Slike bidrag ser fremdeles dagens lys.⁵⁰ Hva biografier angår, fikk eksempelvis haugianeren og NMS-grunnleggeren John R. Haugvaldstad sin omtale i 1959, mens presten Nils Chr. V. Stockfleth's arbeid blant samene i Finnmark fikk sin historie i 1989.⁵¹

Videre har *hovedfagsstudier* ved universitetene de siste 25 år gitt en lang rekke oppgaver om sider ved norsk misjonsvirksomhet – ikke bare i historie, som vi ovenfor har nevnt Universitetet i Trondheim som eksempel på, men innen flere fagområder. Det meste av dette er naturlig nok upubliserte hovedfagsoppgaver, selv om enkelte har utmerket seg av ulike grunner og er utgitt i bokform. Eksempler på siste kategori er Svein Tobiassens studie av norske misjonærs møte med Madagaskar, publisert i 1971, og Halldis Breidlids analyse av John S. Mbitis teologi, utgitt i 1994.⁵²

For å vise bredden i denne type forskningsarbeider, både institusjonelt og faglig, kan vi nevne følgende eksempler: Ved Universitetet i Oslo leverte Pål Repstad i 1973 som hovedoppgave innen statsvitenskap en analyse av norske misjonsbladets syn på u-landene, innen musikkvitenskap leverte Øyvind Bjørnøy i 1990 en studie av norske misjonærs møte med madagassisk musikkultur, og innen historie skrev Kristin Fjelde Tjelle samme år om «misjonskvinneforeningsbevegelsen» i Norge 1860–1910. Fra Universitetet i Bergen kan nevnes K. Lodes hovedoppgave i historie fra 1971 om norske misjonærs forhold til styrende myndigheter på Madagaskar fram til 1895, og Lars Saaghus' hovedoppgave i kristendomskunnskap fra 1983 om selvstendigjøreelsesprosessen til den evangelisk-lutherske kirken i Kamerun. Ved Institutt for samfunnsvitenskap ved Universitetet i Tromsø leverte Marianne A. Olsen og Unni Krogh i 1995 hovedoppgaver i historie, som analyserer norske etiopiamisjonærer som henholdsvis budskaps- og kunnskapsformidlere. I et hovedfagsarbeid i pedagogikk ved Norsk Lærerakademi i 1987 behandlet Reidar Olsen Santalmisjonens undervisningsprogram i Bangladesh, mens «The Santal women and the Martha Mary schools» var tema for Reidun Kyllingstads hovedfagsoppgave i kristendomskunnskap ved Menighetsfakultetet i 1995. Utviklingen av denne fagstrukturen i høgre utdanning har m.a.o. ført med seg et mangfoldig og meget verdifullt tilskudd til norsk misjonsforskning.

Endelig er det på sin plass kort å påpeke at den institusjonelle og faglige veksten innen norsk misjonsforskning som her er dokumentert, har resultert – naturlig nok – i en rekke *læreboeker* til misjonsvi-

tenskapen. Standardverket gjennom 20 år har vært O.G. Myklebusts *Misjonskunnskap*, en omfattende helhetsfremstilling som forfatteren beskjedent nok ga undertittelen *en innføring*.⁵³ I 1994 kom en ny helhetsfremstilling med en rekke bidragsyttere, redigert av J.-M. Berentsen, T. Engelsviken og K. Jørgensen: *Missiologi i dag*.⁵⁴ I tillegg er det utgitt lærebøker til deler av faget. Magnar Magerøy har gitt bidrag til misjonsmetodikken, O. Uglem til misjonshistorien, D. Solheim og O. Sæverås til misjonsteologien, J.-M. Berentsen til misjonsteologiens historie og religionsteologien, og K. Nordstokke til internasjonal diakoni.⁵⁵

3. Utblikk

Den stadig økende misjonsvitenskapelige aktiviteten som er dokumentert i denne 50-årsperioden, innebærer for øvrig at det pr. 1996 foregår et betydelig forskningsarbeid på denne fronten, som vi ikke har presentert. Vår revy har forholdt seg til avsluttede arbeider. Pågående prosjekter er imidlertid under arbeid både i tilknytning til de nylig etablerte doktorprogrammene i vårt eget land, og ved utenlandske institusjoner. Det vil i de nærmeste årene legges fram spennende avhandlinger både om Etiopia, Kina og Latinamerika.

Her er ikke stedet for noen dypere analyse av den misjonsvitenskapelige forskningsaktiviteten som er presentert. Vi skal nøye oss med to korte kommentarer. For det første: Selv om bildet nok hadde fortont seg noe annerledes om vi hadde inkludert artikkelstoff i vår oversikt, har vi åpenbart langt igjen før *kvinner* for alvor er kommet med i misjonsforskningen. Bortsett fra Marit Landrøs arbeid ved Fuller Theological Seminary viser vår revy at det først er i forbindelse med de siste års hovedfagsoppgaver at kvinnelige bidragsyttere figurerer. I den sammenhengen har de imidlertid gjort seg sterkt gjeldende. Det kan love godt for fremtiden, om forholdene for øvrig legges til rette.

For det andre har åpenbart László G. Terrays observasjon i 1956 fremdeles full gyldighet: «Tyngdepunktet i norsk misjonsforskning ligger på *misjonshistoriens* område.»⁵⁶ Det er fremdeles en stående utfordring i større grad å gå inn i misjonens prinsipielle og aktuelle problematikk. Med den tverrfaglige karakter misjonsvitenskapen har, skulle det ligge vel til rette for spennende arbeider med dagens misjonsvirkelighet. Dette desto mer som norsk forskning generelt har etablert satsingsområder som ligger nær opptil misjonsforskningens sentrale interessefelt. Når Norges forskningsråds store KULT-program (Kultur- og tradisjonsformidlende forskning) sier at interessen ligger i «kulturmøter, kulturpolitikk og kulturarv og kulturell endring», er en

like ved kjernen nettopp i misjonsforskningens anliggende. Det samme kan sies om forskningsrådets beskrivelse av programmet Internasjonale studier. Dette ble satt i gang «for å stimulere til økt forskningsinnsats både når det gjelder internasjonale kulturelle forhold og forbindelser og når det gjelder regionale kulturelle forhold i Øst-Europa og den tredje verden».⁵⁷ Nyttet vi anledningen og makter vi utfordringen, vil misjonsforskningen kunne gjøre seg gjeldende i tilknytning til problemstillinger som oppleves meget vesentlige for norsk humanistisk forskning generelt i dag. Carpe diem – grip dagen!

Noter

1. De første år ble navnet skrevet med bindestrek: Egede-Instituttet. Her skrives det konsekvent uten bindestrek, bortsett fra eventuelle forekomster i sitat og i gjengivelse av titler.
2. Årg. 1 (1947) med tittelen *Norsk Misjonstidsskrift*.
3. Første trykk av bd. 1 hadde serieangivelsen «Skrifter utgitt av Egede-Instituttet til fremme av misjonskunnskap og misjonsgranskning».
4. O.G. Myklebust: «Kringstjå», *NOTM* 1 (1947), s 244. Myklebust gir denne første norske misjonsvitenskapelige doktoravhandlingen en flott attest: «Og en ypperlig avhandling har han levert. Det er en imponerende prestasjon av en aktiv misjonær å skrive et slikt verk som det vi her har for oss.»
5. Jf. f.eks. fagbenevnelsen ved Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo: «Misjonsvitenskap og økumenikk», og benevnelsen «Nordisk institutt for misjonsforskning og ekumenisk forskning (NIME)».
6. Både Egede Instituttets og norske frikirkers rolle i misjonsforskningen vil omtales i egne artikler i dette nummer og vil derfor ikke behandles fyldestgjørende i vår sammenheng.
7. N.E. Bloch-Hoell: «Egede Instituttet», *NOTM* 32 (1978), s 213.
8. Se nedenunder, pkt. 2a, om norske doktorarbeider.
9. O.G. Myklebust: «Aktuelt», *NOTM* 5 (1951), s 250. For øvrig hadde Myklebust allerede i 1945 luftet tanken, se O.G. Myklebust: «Egede-Instituttet fem år», *NOTM* 5 (1951), s 7.
10. T. Bakkevig og O.G. Myklebust: «Europeisk kongress for missiologi, Oslo 25.–28.august 1970», *NOTM* 24 (1970), s 223–234.
11. «Med dette tiltak er en tanke som Egede Instituttet har arbeidet med i mange år, blitt en virkelighet. Allerede i en artikkel i Norsk Tidsskrift for Misjon i 1954 ... ble det gitt uttrykk for ønskeligheten av en nærmere kontakt ... mellom de misjonsvitenskapelige institutter og bestrebelser forøvrig i Danmark, Sverige, Finland og Norge.» O.G. Myklebust: «Nordisk Institutt for Misjonsforskning», *NOTM* 26 (1972), s 123.
12. *Misjonskall og forskerglede : festskrift til professor Olav Guttorm Myklebust på 70-årsdagen 24. juli 1975*, red. av N.E. Bloch-Hoell, Oslo 1975 (AEI ; 11).
13. Sitert etter O.G. Myklebust: «Teologisk misjonsundervisning i Norge 1939–1954», *NOTM* 8 (1954), s 246.
14. Jf. L.G. Terrays observasjon i 1956: «Tyngdepunktet i norsk misjonsforskning ligger på *misjonshistoriens* område. I de senere år har en rekke misjonshistoriske avhandlinger og mer populære verker sett dagens lys. Det har imidlertid hendt bare én gang at det er blitt fremsatt prinsipielle spørsmål i forbindelse med den misjonshistoriske forskning i Norge, og det skjedde i misjonsprest Fridtjof Birkelís

- avhandling «Politikk og Misjon» (Egede Instituttet, 1952).» L.G. Terray: «Trekk av misjonstenkingen i Norge de siste år», *NOTM* 10 (1956), s 182.
15. O.G. Myklebust: «Ny professor i misjonsvitenskap», *NOTM* 28 (1974), s 126. Myklebust henviser til en rekke universiteter, spesielt i Vest Tyskland, hvor denne fagkombinasjonen er vanlig.
  16. O.G. Myklebust: «Professorat i misjonsvitenskap og økumenikk ved Universitetet i Oslo», *NOTM* 22 (1968), s 246. Myklebust antyder i all beskjedenhet at Egede Instituttet kan ha hatt en viss betydning i sakens anledning, ettersom instituttet «for flere år siden rettet en henvendelse til Det teologiske fakultet, med anmodning om at misjonsvitenskapen også ved dette fakultetet måtte bli representert gjennom en selvstendig lærestol».
  17. I intervju med *Bergens Tidende* 31. oktober 1968. Siteret fra O.G. Myklebust: «Professorat i misjonsvitenskap og økumenikk», *NOTM* 22 (1968), s 249.
  18. Hva angår forskningen ved Misjonshøgskolen henvises til I. Öberg, T. Hauken og A.B. Samuelsen: «Forskning ved Misjonshøgskolen 1977–1993», i: *Forskere i misjonens tjeneste*, red. av T. Hauken og A.B. Samuelsen, Stavanger 1993, s 145–185.
  19. *Norwegian missions in African history. Vol. 1: South Africa 1845–1906*, ed. by J. Simensen, Oslo 1986. *Norwegian missions in African history. Vol. 2: Madagascar*, ed. by J. Simensen and F. Fuglestad, Oslo 1986.
  20. E. Danbolt: *Misjonstankens gjennombrudd i Norge. Bd. 1: Misjonsappellens tid: 1800–1830*, Oslo 1947 (AEI ; 1). Undertittelen viser – og det bekreftes også i innledningen – at arbeidet var tenkt videreført for hva forfatteren kaller «misjonsforeningsbevegelsens tid» (1830–1842), *ibid.* s 13–14.
  21. F. Birkeli: *Politikk og misjon : de politiske og interkonfesjonelle forhold på Madagaskar og deres betydning for den norske misjons grunnlegging 1861–1875*, Oslo 1952 (AEI ; 4).
  22. F. Birkeli: *Norske steinkors i tidlig middelalder : bidrag til behysning av overgangen fra norrøn religion til kristendom*, Oslo 1973 (Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. 2: Hist.-filos. klass. Ny serie ; no. 10). F. Birkeli: *Tolv vintre badde kristendommen vært i Norge* [posthumt utgitt av en redaksjonskomité], Oslo 1995.
  23. O.G. Myklebust: *The study of missions in theological education : an historical inquiry into the place of world evangelisation in Western Protestant ministerial training with particular reference to Alexander Duff's chair of evangelistic theology. Vol. 1: to 1910; Vol. 2: 1910–1950*, Oslo 1955–1957 (AEI ; 6–7).
  24. O. Hodne: *L.O. Skrefsrud : missionary and social reformer among the Santals of Santal Parganas : with special reference to the period between 1867 and 1881*, Oslo 1966 (AEI ; 9).
  25. J. Nyhagen: *Santalmisjonens historie : med særlig henblikk på utviklingen i India og Norge 1867–1967. Bd. 1–2*, Oslo 1967–68 [Rev. og utvidet utg., Oslo 1975; nytt opptr., Oslo 1990].
  26. Jf. *Japanese Studies in Europe*, Tokyo 1985 (Japan Foundation. Directory Series ; 7), s 353.
  27. J.-M. Berentsen: *Grave and Gospel*, Leiden 1985 (Beihefte der Zeitschrift für Religions- und Geistesgeschichte ; 30). N.R. Thelle: *Buddhism and Christianity in Japan : from conflict to dialogue, 1854–1899*, Honolulu 1987.
  28. T. Jørgensen: *Contact and conflict : Norwegian missionaries, the Zulu Kingdom, and the Gospel 1850–1873*, Oslo 1990.
  29. K. Nordstokke: *Ekklesiogenese : konsil og kontekst i Leonardo Boff's ekklesiologi*, Oslo 1990 (Diakonhjemmets Hogskolesenter. Rapport ; 33).
  30. O. Chr. Dahl: *Malgache et Maanjan : une comparaison linguistique*, Oslo 1951

- (AEI ; 3). J. Ruud: *Taboo : a study of Malagasy customs and beliefs*, Oslo/London 1960.
- Ø. Dahl: *Malagasy meanings : an interpretive approach to intercultural communication in Madagascar*, Stavanger 1993.
31. N. Yri: *Quest for authority : an investigation of the quest for authority within the ecumenical movement from 1910 to 1974 and the evangelical response*, Nairobi 1978.
32. L. Munthe: *La Bible à Madagascar : les deux premières traductions du Nouveau Testament malgache*, Oslo 1969 (AEI ; 10).
33. O. Sæverås: *On church-mission relations in Ethiopia 1944-1969 : with special reference to the Evangelical Church Mekane Yesus and the Lutheran missions*, Oslo 1974 (SMU ; 27). J. Bakke: *Christian ministry : patterns and functions within the Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus*, Oslo 1987 (SMU ; 44). Aa. Lande: *Meiji Protestantism in history and historiography*, Uppsala 1988 (SMU ; 46) [Året etter utgitt i Tyskland i uendret form, men med utvidet tittel: *Meiji Protestantism in history and historiography : a comparative study of Japanese and Western interpretations of early Protestantism in Japan*, Frankf. a.M. 1989 (Studien zur interkulturellen Geschichte des Christentums ; Bd. 58)].
34. T. Strandenaes: *Principles of Chinese Bible translation as expressed in five selected versions of the New Testament and exemplified by Mt 5:1-12 and Col 1*, Stockholm 1987 (Coniectanea Biblica. New Testament Series ; 19).
35. A. Steen: *Samenes kristning og Finnemisjonen til 1888*, Oslo 1954 (AEI ; 5).
36. Hans Egede : *studier til 200-årsdagen for hans død 5. november 1758*, red. av O.G. Myklebust, Oslo 1958 (AEI ; 8).
37. J. Borgenvik: *Bajonetter og demoner på Madagaskar : fransk okkupasjon og gassisk samfunn i Johannes Einrems forfatterskap*, Oslo 1979.
38. O.G. Myklebust: *H.P.S. Schreuder : kirke og misjon*, Oslo 1980 (AEI ; 12). O.G. Myklebust: *En var den første : studier og tekster til forståelse av H.P.S. Schreuder*, Oslo 1986 (AEI ; 13).
39. E. Larsen: *Kamerun : norsk misjon gjennom 50 år*, Stavanger 1973.
40. K. Lode: *Appelés à la liberté : histoire de l'Église Évangélique Luthérienne de [sic] Cameroun*, Amstelveen 1990.
41. *I tro og tjeneste : Det Norske Misjonsselskap 1842-1992. Bd. 1-2*, red. av T. Jørgensen, Stavanger 1992.
42. Chr. Ihlen: *Den Norske Israelmisjons historie i hundre år : 1844-1944*, Oslo 1947. O. Skarsaune: *«Israels Venner» : norsk arbeid for Israelmisjonen 1844-1930*, Oslo 1994.
43. O. Hodne: *Santalmisjonens historie : med særlig henblikk på utviklingen i India 1867-1967. Bd. 3*, Oslo 1992.
44. E. Kjebekk: *Verden for Kristus : Norsk Luthersk Misjonssamband 1891-1991 : hjemmearbeidet*, Oslo 1991. N. Boganess: *Med Guds ord i gudenes land : NLM's arbeid i Japan gjennom 40 år*, Oslo 1991. O. Uglem: *Lånt tid i lånt land : NLM's arbeid i China og Hong Kong etter 1945*, Oslo 1984.
45. *Tilbakeblikk for fremtiden : 1916-1991 : Frikirkens Ytremisjon 75 år*, red. av S. Aske ... [et al.], Oslo 1992.
46. *Norske misjonærer som bibeloversettere*, red. av H. Chr. Mamen, Oslo 1950 (AEI ; 2).
47. Til arbeider av disse tre se *Prester i Den norske kirke og andre teologiske kandidater*, utg. av Den norske kirkes presteforening, Oslo 1990, henholdsvis s 315-316, 478-479 og 290. Av betydning mht. sistnevnte problematikk er det nylig utkomne arbeidet av Ø. Foss: *Antijudaisme, kirke og misjon*, Oslo 1994.
48. K. Holter: *Second Isaiah's idol-fabrication passages*, Frankf. a.M. 1995 (Beiträge zur

- biblisches Exegese und Theologie ; Bd. 28). K.O. Sandnes: *A new family : conversion and ecclesiology in the Early Church with cross-cultural comparisons*, Frankf. a.M. 1994 (Studien zur interkulturellen Geschichte des Christentums ; Bd. 91). I. Öberg: *Luther och världsmissionen : historisk-systematiska studier med särskild hänsyn till bibelutläggningen*, Åbo 1991 (Studier utgivna av Institutionen för systematisk teologi vid Åbo Akademi ; 23). N.O. Breivik: *Religiøs reinterpretasjon i det sentrale Afrika : tradisjonell religiøsitet i nyere stedegen teologi, undersøkt med eksempler fra Vestre Uganda, Zaire og Syd-Kamerun*, Åbo 1991 (Religionsvetenskapliga skrifter ; 22).
49. E. Birkeli: *Liv i vekst : jubileumsbok for Stavanger krets av Det Norske Misjonsselskap 1846–1946*, Stavanger 1946. N. Tvedt: *Fra slekt til slekt : Bergen krets av Det Norske Misjonsselskap gjennom hundre år : 1846–1946*, Stavanger 1946. Hj. Svennvik og E.M. Wäskeland: *Misjonsarbeid i Lyngdal gjennom hundre år : eit minneskrift*, utg. av Lyngdal Misjonsforening, Flekkefjord 1946.
50. Eksempelvis kan nevnes: E. Bråstad: *Derfor gikk de ut : Kristiansand Misjonsforening 1839–1989*, Kristiansand 1989. H. Chr. Mamen: *På marsj mot målet : NMS Oslo krets gjennom 150 år : 1842–1992*, Oslo 1992.
51. E. Haaland: *John Rasmussen Haugvaldstad*, Stavanger 1959. P.R.M. Berg: *Nils Chr. Vibe Stockfleth : liv og misjon blant Finnmarks samer*, Trondheim 1989.
52. S. Tobiassen: *Kulturkollisjon : norske misjonærens møte med Madagaskars innland 1867–1883*, Oslo 1971 [bearb. utg. av hovedoppgave i historie – Universitetet i Bergen, 1970]. H. Breidlid: *Afrikansk religion og kristendom : konflikt eller harmoni?*, Oslo 1994 [bearb. utg. av hovedoppgave i kristendomskunnskap – Universitetet i Oslo, 1991].
53. O.G. Myklebust: *Misjonskunnskap : en innføring*, Oslo 1976.
54. *Missiologi i dag*, red. av J.-M. Berentsen, T. Engelsviken og K. Jørgensen, Oslo 1994.
55. M. Magerøy: *Misjonsperspektiv i praksis : misjonsgrunnlag – misjonsorgan – misjonens midler og metoder – menigheten på misjonsmarken*, Oslo 1973. O. Uglem: *Norsk misjonshistorie*, Oslo 1979. D. Solheim og O. Sæverås: *Innføring i missiologi*, Oslo 1992 (Studiebibliotek for bibel og misjon ; 1). J.-M. Berentsen: *Teologi og misjon : trekk fra protestantismens historie fram til vårt århundre*, Oslo 1990. J.-M. Berentsen: *Det moderne Areopagos : røster fra den religionsteologiske debatten i vårt århundre*, Stavanger 1994. K. Nordstokke: *Verdensvid tjeneste : en innføring i internasjonal diakoni*, Oslo 1994. I tillegg til slike utgivelser har de forskjellige institusjonene produsert læremateriell av intern karakter – eksempelvis kan nevnes fra Teologisk fakultet N.E. Bloch-Hoell: *Grunnriss av misjonsvitenskapen*, 1981, og fra Menighetsfakultetet L. Munthe: *Misjonsmarkene i Asia*, udatert.
56. Se note 14.
57. Norges forskningsråd: *Handlingsplan for humanistisk forskning 1995–1997*, Oslo 1995, s 11–12.

Jan-Martin Berentsen, f. 1939. Cand.theol. MF 1964, dr.theol. fra Universitetet i Oslo 1982. Misjonsprest i Japan 1966–1974. Professor i misjonsteologi ved Misjonshøgskolen. Har utgitt bøker og artikler om misjonsteologiske emner.

Arne B. Samuelsen, f. 1943. Cand.theol MF 1970. Universitetsbibliotekar 1981, førstebibliotekar 1996. Misjonsprest på Madagaskar

1971–75, lærer ved presteskolen på Ivory 1976–78. Hovedkoordinatør for misjonsbibliografien *Missio Nordica* 1989–. Bibliotekleder ved Misjonshøgskolen.

Norwegian Missionary Research over the Last 50 Years

The article sets out presenting the institutional development of missionary research in Norway since the Second World War, focusing particularly on The Egede Institute, The Norwegian Lutheran School of Theology, Oslo University, and The School of Mission and Theology. It then introduces the most important individual contributions, focusing mainly on dissertations, monographies and books. The survey gives reason for two concluding remarks. First, women who have thus far been almost non-existent among Norwegian missionary research have had a predilection for history and should in the years ahead increasingly face the growing challenge from other fields of the discipline.